

INTERPELLATION TILL STATSRÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2023-01-03
Besvaras senast
2023-01-31

Till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2022/23:137 Hemliga tvångsmedel och integritet

Nyligen lade regeringen fram sin redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2021 till riksdagen (skr. 2022/23:30). Regeringens redovisning har förbättrats avsevärt under åren, vilket Vänsterpartiet har varit pådrivande för. Dessvärre ger redovisningen ingen samlad bild av vilka konsekvenser användningen av de hemliga tvångsmedlen får när det gäller enskildas personliga integritet i förhållande till proportionalitet och effektivitet. Detta är en stor brist. I synnerhet eftersom skrivelsen visar att domstolarna i merparten av fallen beslutar i enlighet med åklagarnas begäran eller interimistiska beslut om respektive hemligt tvångsmedel. Vänsterpartiet har därför föreslagit en bred översyn av användningen av hemliga tvångsmedel och dess konsekvenser för skyddet för den personliga integriteten (motion 2021/22:462).

Regeringen konstaterar bland annat i sin skrivelse att hemlig dataavläsning har använts i betydligt större utsträckning än vad som uppskattades innan lagens införande. Av myndigheternas redovisning framgår att hemlig dataavläsning har förekommit mot 311 personer under 2021. I regeringens proposition om hemlig dataavläsning (prop. 2019/20:64) uppskattades antalet bli mer begränsat och jämförbart med hemlig rumsavlyssning än med övriga tvångsmedel. Hemlig rumsavlyssning bedöms vara ett av de mest integritetskränkande hemliga tvångsmedlen. Enligt regeringens skrivelse användes det mot 79 personer under 2021. Myndigheterna har uppskattat nyttan av respektive tvångsmedel utifrån ett antal parametrar, det vill säga vilken betydelse det haft för utredningen. Exempelvis har uppgifter från hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation åberopats som bevisning i stämningsansökan i 30 procent av fallen. När det gäller hemlig dataavläsning är den upplevda nyttan något lägre än för övriga tvångsmedel. Regeringen skriver att en orsak kan vara att hemlig dataavläsning kan vara svår att verkställa. Detta aktualiserar frågor som Vänsterpartiet tidigare lyft, till exempel om tvångsmedlets bristande effektivitet (motion 2019/20:3451). Regeringen problematiserar inte alls det faktum att tillstånd för hemlig dataavläsning beslutas i så pass stor utsträckning trots den bristande effektiviteten och nyttan. Ett grundläggande krav för tillstånd till hemliga tvångsmedel är dock att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen. Tidigare utredningar visar att det är en komplex uppgift att beskriva nyttan av tvångsmedelsanvändningen, vilket även regeringen instämmer i. Regeringen bedömer ändå att de hemliga tvångsmedlen har inneburit en reell nytta i det brottsutredande arbetet.

Jag ser med stor oro på den utveckling som skett sedan början av 2000-talet och som i dag lett till att vi börjar närma oss ett övervakningssamhälle. Frågor om personlig integritet och mänskliga rättigheter får gång på gång stå tillbaka. Varje inskränkning har motiverats utifrån skenbart goda syften som effektivare brottsbekämpning och ett generellt ökat skydd för invånarna. Sett var för sig kan åtgärderna framstå som rimliga. Men sammantaget är helheten av snart två decenniers skärpta lagar när det gäller till exempel kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, signalspaning, utlänningskontroll och åtgärder i syfte att hindra terrorism illavarslande. Varje inskränkning som godtas tenderar även att bereda väg för ännu fler och mer ingripande åtgärder. Argument i stil med att den som har rent samvete inte har något att frukta riskerar att bli urvattnade floskler ju fler inskränkningar av den personliga integriteten som accepteras. Konsekvenserna för samhällsklimatet och demokratin på lång sikt är svåra att överblicka.

Dessutom pågår ett arbete inom Regeringskansliet i syfte att lägga fram ännu fler repressiva förslag, bland annat om utökad användning av hemliga tvångsmedel och om utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel utan brottsmisstanke. Flera av de utredningar som tillsattes av den förra regeringen har även fått tilläggsdirektiv av högerregeringen.

Enligt Vänsterpartiet måste samtliga redan genomförda, föreslagna och kommande åtgärder som syftar till att bekämpa grov kriminalitet och terrorism bedömas som en helhet. Frågan jag ställer mig är om dessa åtgärder sammantaget är proportionella i förhållande till syftet och om de är effektiva för att uppnå målet. I åtgärderna ingår de hemliga tvångsmedlen som en del.

Med anledning av vad som här har anförts vill jag fråga justitieminister Gunnar Strömmer:

Vilka åtgärder avser ministern att vidta för att garantera ett starkt skydd för den personliga integriteten vid användandet av hemliga tvångsmedel?

.....

Gudrun Nordborg (V)

Överlämnas enligt uppdrag

Anna Aspegren